

Czeska literatura sudecka – przegląd autorów i dzieł

W poniedziałek 18 lutego 2019 roku na jeleniogórskim Wydziale Ekonomii Zarządzania i Turystyki Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu odbyło się kolejne spotkanie szkoleniowe dla przewodników sudeckich z koła działającego przy Oddziale PTTK „Sudety Zachodnie”. Tym razem przybył do nas Marcin Winkiel, który wygłosił wykład „Czeska literatura sudecka – przegląd autorów i dzieł”.

Pan Marcin w swoim wystąpieniu zaprezentował sylwetki autorów literatury sudeckiej pochodzących z Sudetów oraz autorów dzieł, których akcja toczyła się w Sudetach.

Pierwszym przedstawionym był **Karol Hynek Mácha**, który odbył podróż na Śnieżkę. Świadczy o tym wpis w księdze pamiątkowej kaplicy Świętego Wawrzyńca. Obecnie jest on uważany za najbardziej znanego przedstawiciela czeskiego romantyzmu. Urodzony w 1810 roku w Pradze zmarł w 1836 roku w Litomierzycach. Jego pogrzeb odbył się w dniu planowanego ślubu z Eleonorą Šomkovą.

Napisał m. in. takie dzieła jak: „Karkonoska podróż”, „Obrazy z mojego życia”, „Kat”, „Bracia”, „Powrót”.

Foto: Krzysztof Tęcza

Kolejną znaną literatką była **Božena Němcová** (1820-1862), uznawana za prekursorkę nowej czeskiej prozy. Wychowała się w Sudetach środkowych. Niestety jej małżeństwo nie należało do udanych. Przez całe życie zbierała opowiadania ludowe, które chętnie wplatała w swoje dzieła. Najbardziej znaną jej powieścią jest „Babička” napisana w 1853 roku. Tytułowa babunia przedstawiana jest jako osoba bardzo mądra, chętna do okazywania pomocy, a przez to bardzo lubiana. Jak była, a właściwie jest, popularna ta powieść niech świadczy fakt ponad 350 wydań w języku czeskim. Dolinę, w której rozgrywała się akcja powieści nazwano Doliną Babuni. Sama zaś Němcová została uwieczniona na banknocie o nominale 500 koron. Istnieje także pieszy szlak turystyczny jej imienia o długości 30 km.

Karel Václav Rais (1859-1926) parający się prozą realistyczną i wiejską, cały czas marzył o przeprowadzce do Pragi. Gdy już tam zamieszkał zaczął pisać o wsi. Opisywał przywary karkonoskich górali. Nie bał się podejmować trudnych tematów np. alkoholizmu. Z bardziej znanych dzieł w jego twórczości należy wymienić „Zapomnianych patriotów”, których akcja toczy się w miejscowości Paseky nad Jizerou. Karel Rais został upamiętniony szlakiem jego imienia oraz schroniskiem.

Jaroslav Havlíček (1896-1943) zajmował się prozą psychologiczną i kobiecą. Jednym z bardziej znanych jego dzieł jest „Petrolejobé lampy” (Lampy naftowe). Głównymi bohaterami są kobiety, przede wszystkim Szczepanka marząca o dobrym wyjściu za mąż. Niestety jej wybór nie był najlepszy. Okazało się, że wybrankowi chodziło tylko o możliwość spłaty długów dzięki majątkowi żony. Do tego okazał się być śmiertelnie chory, wymagający opieki.

Karolina Světková (1830-1899) zauroczona okolicami Ještědu napisała m. in. „Wiejską powieść”. W jej powieściach najważniejsze są kobiety, mężczyźni są w drugim planie. Dużo opisów poświęca przyrodzie, krajobrazowi oraz wydarzeniom na wsi. Pisarkę upamiętniono stawiając jej pomnik na Placu Karola w Pradze.

Foto: Krzysztof Tęcza

Alois Jirásek (1851-1930), uważany jest za czeskiego Sienkiewicza, twórcę prozy historycznej i realistycznej. Napisał m. in. „Trylogię husycką”. Wielokrotnie nominowany do Literackiej Nagrody Nobla. Swego czasu był nauczycielem Jaroslava Haška. Kilkanaście lat mieszkał w Litomyšlu gdzie uczył w miejscowym gimnazjum historii i geografii. Starał się przedstawiać historię Czech nie tylko jako ciąg niepowodzeń i smutków. Starał się przedstawiać wszystko co czeskie w dobrym świetle, a co katolickie w złym. Niestety w swoich powieściach zamieszczał wiele zmyślonych rzeczy i dzisiaj historycy muszą nieźle się napocić by to sprostować.

W „Panu Johanesie” pisał o miłości Karkonosza do Kaczenki. Upamiętniono go schroniskiem oraz ścieżką turystyczną.

Karel Čapek (1890-1938) to pionier fantastyki naukowej. Twórca kultu prezydenta Masaryka. To on spopularyzował słowo „robot”. Przewidział powstanie broni masowej zagłady. Napisał m. in. „Inwazję jaszczurów” satyryczną powieść fantastyczno-naukową. Jego dziełem był też „Ogród Karkonosza”. Za swoje dzieła wielokrotnie był nominowany do Literackiej Nagrody Nobla.

Karel Poláček (1892-1945), dziennikarz i felietonista, pochodził z Rychnova nad Kněžou. Napisał „Bylo nas pět” (Było na pięciu), w której opisał swoje dzieciństwo. Mimo, że powieść napisał w wieku dojrzałym to czytając ją ma się wrażenie, że napisało ją dziecko. W jego twórczości pojawia się Rampuszek – zimowy władca Gór Orlickich. Miała to być konkurencja dla Karkonosza. Oczywiście latem w tych górach władała Kaczenka.

Marie Kubátová (1922-2013) to powieściopisarka, zbieraczka folkloru oraz farmaceutka żyjąca w Vrchlabí. Wymyśliła wieczorynki „Krkonošské pohádky”. W swoich dziełach zamieszcza realistyczne ale zarazem ironiczne opisy życia w małym górskim miasteczku jakim jest Vrchlabí.

Jaroslav Rudiš urodzony w 1972 roku to pisarz ukazujący Sudety tak, że jest dobrze odbierany zarówno przez Czechów jak i Polaków. Jest także dziennikarzem, dramaturgiem, scenarzystą oraz autorem popularnych komiksów. Wystarczy wymienić trylogię komiksową „Alois Nebel”. Ciekawą pozycją w jego twórczości jest „Grandhotel” przedstawiający stróża hotelu na Ještěd. Człowiek ten interesujący się meteorologią pomaga odwiedzającym te tereny dawnym ich mieszkańcom.

Josef Škvorecký (1924-2012) urodzony w Náchodzie w wielu swoich książkach opisuje to miasteczko. Już od momentu ukazania się jego pierwszej powieści „Tchórze”, w której demaskuje asekuranctwo czeskiego mieszczaństwa pod koniec wojny, zostaje wpisany na cenzurowane. Niestety kolejne pisane przez niego książki nie poprawiają jego wizerunku i w rezultacie musi opuścić Czechy. Po osiedleniu w Toronto zakłada wraz z żoną wydawnictwo Publishers, w którym publikuje utwory innych niechcianych pisarzy, m. in. Václava Havla.

Dzisiaj możemy zwiedzać Náchod posługując się przewodnikiem zawierającym miejsca opisywane w jego powieściach.

Václav Havel (1936-2011) to pisarz, który został prezydentem. Ze względu na swoje pochodzenie nie zawsze mógł robić to czym się pasjonował. Został zmuszony do ukończenia szkoły o kierunku chemicznym i skierowany do pracy w browarze. Obowiązkowe rozmowy z dyrektorem browaru przyczyniły się do napisania „Audiencji”. Niestety książka ta nie spodobała się rządzącym i została wydana poza krajem.

Václav Havel nabył posiadłość w miejscowości Hrádeček koło Trutnova i napisał tu sztukę, której głównym bohaterem jest František Vondráček.

Przedstawieni wyżej autorzy nie są oczywiście wszystkimi związanymi z Sudetami ale już tych kilkanaście nazwisk daje ogłęd wielkości tematu.

Krzysztof Tęcza